

LA CARTA FUNDAMAINTSCHAL DAL CÚG

(31 Guscht dallas 1990/xi, inovada li 7. Schevragh dallas 2008/xxix)

PRÁIMHOCT

Des·chind l'anneu 1980/i, «el glheþ soleu þistoric es naziunal del pópul entieir Talossan isch el glheþ Talossan.» (Artical Quintéu dal Constituziun dallas 1988/ix)

La Comità per l'Útzil del Glheþ (CÚG) esteva fundada par SM el Regeu Róibeard I sür li 14. Noemvar dallas 1983, dūrant l'Anneu Quartéu dal Independençù Talossan, per encoraxharh «l'útzil, la practica, es la creaziun d'iens stil ben» per el glheþ Talossan. La respunçivalità obcians·chéa dal CÚG esteva grültificada par el pedit dels pópuis, par l'enactaziun dal Constituziun dallas 1988/ix es del Legeu Orgānic dallas 1997/xviii, qi cunfirmeva q'el control del glheþ isch in las maes dal CÚG.

Per aceasta raziun, Noi, els membreux dal CÚG, atentius à noastra respunçivalità þistoric es auramātsilor à promotarh el glheþ naziunal da Talossa, qi'st steçéu 'n mostraziun da noastra auþenticità naziunal, perventūra aprovent es enactent aceasta Carta Fundamaintschal per noastra organiçaziun, per miglhor realiçarh els bupts novais qi sint vançats aici.

ZIVIÇAZIUN PRŪMA: LA COMITÀ: SIEUX BUPTS ES ISTITUZIUNS

1. La nómina d'aceasta organiçaziun isch «La Comità per l'Útzil del Glheþ». (osprei acest: «la Comità»)
2. Els bupts dal Comità sint:
 - a) Àð aþemblarh es à rescherscharh els datüns profita el glheþ Talossan da toct i pieriots þistorici;
 - b) À maunarh el curso del svilup del glheþ Talossan, par la resolvaziun dals ambigüsitāes in la gramaica es com'acest la grültiçaziun del glheþ sè pevarhen d'exprimaziun es d'emoziun; es par la creaziun dels mocts noveux per cumodarh els bisognheux del glheþ, eftir el spritz þistoric es aispetical es la «sensaziun» del glheþ Talossan;
 - c) Àð asigūrarh dels mocts es das glheþinaziuns per las istituziuns cestouradas del Regipäts Talossan es las ödras comunitāes Romançadas, per inculcarh 'n ceadfa dal naziunalità es dal solidaritā starp toct i Talossaes;
 - d) Àð encoraxharh es à promotarh l'estudia del literatür Talossan del paþescu, es ocsà àð encoraxharh es à promotarh la produziun da travais in el glheþ Talossan in presaintsch es in fütür;
 - e) À sigūrarh la preservaziun d'iens beric'htar parmanint es d'iensa colecta dels datüns per els rescherscheirs del fütür, in gcauça q'el glheþ zevenadra extinct;
 - f) À preservarh toct i texts þistorici, artifactzas, es manscriuziuns anciēnts ladintschen;

- g) Es àð enocraxharh els Talossaes da toct i pläts à ladintscharh-se, es àð úçarh el glheþ Talossan com'iens mediüm dal comunicaziun ziuasca, per continuarh l'identità eþnic es l'ünichità dal naziun Talossan.
3. Las istituziuns dal Comità sint: el Cuþegh (*plenum*), els Presidensqab, es las Subcomitaes.

ZIVIÞAZIUN SECUND: ELS SÜMVOIS

1. El drapéu dal Comità isch l'Ücfahne tradizunal, el drapéu naziunal da Talossa cün el moct «ÜC» in letras biançéas, qi'st vidaval din S·chedül 1 àl fim d'acest documenteu.
2. El drapéu dels Ladintschen isch el Drapéu Grischun, 'n tricoloreu þoriçontal cün stripeux da Biançéu, da Grischun, es da Negreu, din el cumparat 1:1:2, qi'st vidaval in S·chedül 2 àl fim d'acest documenteu.
3. La lema dal Comità isch «ESTETZ TALOSSAN, PARLETZ TALOSSAN».

ZIVICAZIUN TIERÇÉA: LA MEMBRITÀ

1. La membrità in la Comità isch apnada àls Ladintschen da natascha, àls glheþistaes, àls umas, es àls citaxhiens þàtriotici traviaçats avetz 'n spritz dal pecüliarità naziunal par el glheþ naziunal. Per estarih considerescu, 'n perziun tent àð estarih coptescu com'iens membreu candidäts par à mhíus viens membreu dal Comità. Osprei coptaziun par 'n membreu existind, secundada par 'n ödreu membreu es açeitada par el coptescu, el coptescu isch 'n membreu candidäts dal Comità, ticiulescu à participarh in ziscuþiuns mas sanc 'n vota din el Cuþegh. Els drepts votinds dels membreux candidätsilor in las antzainas dals subcomitaes serent zesterminats par els fosteghnen dals subcomitaes, din cuþeghença cün el Presedint.
2. Els pópuis serent aðmiçeshti àl membrità compläts din la Comità par 'n vota da doua-tierçéux del Cuþegh, qe serà conduçada sür la requesta del candidäts osprei à mhíus sex mesen dal membrità candidäts. Zevenarhent dels membreux formais dal Comità osprei la recitaziun d'acesta eida in el glheþ Talossan:
- «¡Éu, _____ promiséu complätsmint qe véu sietxarh àl Comità per l'Útzil del Glheþ com'iens membreu fieir es actú; qe véu partiçiparh in sieu cüsüghonças, din 'n spritz del optimizim es del dialog; es qe véu zonarh cadascu po del aþistançéu pouçival, à promotarh, à protectarh, es à zefençarh el Glheþ Talossan es l'identità naziunal per qet ça sta, dal apapética es dal opoçiziun! ¡Acest xhuréu!»
3. El Cuþegh put establischarh 'n scamnair dal membrità, qi non put sürpaþarh 500 bents per anneu. Schi estadra institutat 'n scamnair dal membrità, la membrità din la Comità isch considerada à tirh rensadada schi 'n membreu failadra à paxharh el scamnair da din 30 ziuas del dàts planat da gñhotzeu. 'N membrità rensadada put estarih riistetuada par la paxhaziun del scamnair misfätsilor da din viens anneu del lignha-moart, mas osprei acest temp el membreu misfäts serà removescu del réxhister dal Comità.

4. 'N membreu put estarih schciatschescu dal Comità par 'n vota da doua-tiercéux del Cußeglh, per las raziuns dal ignhaveschaziun eda dal zisruptaziun.

ZIVIČAZIUN QUARTÉA: EL CUBEGLH

1. Las funziuns del Cußeglh sint:
 - a) Àđ aprovarh eda à rexhectarh el presupuest q'el Presedint propoça;
 - b) Àđ aprovarh eda à rexhectarh els candidatürs per membrità;
 - c) Àđ electarh el Presedint dal Comità;
 - d) Àđ aprovarh eda à rexhectarh las zecziziuns dals Subcomitaes;
 - e) Es à resolverh las zisputas intra las Subcomitaes.
2. Toct i membreux complätsilor dal Comità sint dels membreux del Cußeglh.
3. El Cußeglh cunventarha à mhús viens fäts per anneau, es zesterminarha el däts dal seßiun próxima àl seßiun corentic.
4. El Cußeglh put estarih cunventat din 'n seßiun extrordinar par el Presedint, eda par 'n petiziun d'iensa maxhorità dels membreux.
5. Toct i seßiuns da toct i pärtsilor dal Comità sint apnadas àl públicüm.
6. 'N maxhorità dels membreux forma 'n númerul competind, salva q'el Cußeglh veladra schciatscharh 'n membreu eda amendarh aceasta Carta Fundamaintschal; in acestilor cauças doua-tiercéux dels membreux tiennent àđ estarih presints per formarh 'n númerul competind.
7. El Cußeglh put amendarh la Carta Fundamaintschal par 'n vota da doua-tiercéux.

ZIVIČAZIUN QUINTÉA: EL PRESIDENSQAB

1. Viens fäts in doua anneux el Cußeglh electa viens dels membreux àđ estarih el Presedint dal Comità, es 'n ödreu membreu per estarih el VicePresedint.
2. El Presedint presida över la Comità, es:
 - a) Isch respunçival àl Cußeglh per toct i activitaes dal Comità; zona à ça 'n report aresc; es utphäts represanta la Comità;
 - b) Pußida la Comità àls seßiuns ordiénts es extrordinaes, es presida à'cestilor seßiuns;
 - c) Apünta els membreux dals Subcomitaes, eftir la recentza del Cußeglh.
3. El Presedint eda el VicePresedint put estarih removescu del ófisch avant l'expiraziun da sieu stancea par 'n paßiva d'aucün confiençù qi'st sostenescu par à mhús doua-tiercéux dels membreux del Cußeglh.
4. In l'ausinçù del Presedint, el VicePresedint zevient el Presedint Actind. In l'ausinçù d'embù, el Cußeglh put electarh viens da sieux membreux per estarih el Presedint Actind.

ZIVIČAZIUN SEXTÉA: LAS SUBCOMITAES

1. Las Subcomitaes sint selectadas par el Presedint dels membreux dal Comità per dirixharh els proxhets dal Comità. As sint respunçivais àl Presedint per lor cumplaziun.
2. El Cußeglh put, quand qe ça sembla neceþar, establischarh sieux proprias Subcomitaes, eda cambiarh eda avolarh las Subcomitaes q'el Presedint establischa.
3. Cadascu Subcomità qomsista à mhíus viens membreu es non pü qe simca membreux.
4. Cadascu Subcomità cunventarha sa sovint qe ça txuxharh àð estarh neceþar.
5. Hi serent qator Subcomitaes Parmanints: Finançù (qi serva com'iens Econom per la Comità), Gramaica, Vocaular, es Püblicaziuns. Schi el Presedint non apüntadra aucün membreux à'ienza Subcomità Parmanint, toct i membreux del Cußeglh sint *de facto* els membreux d'aceasta Subcomità.

ZIVIČAZIUN SEIFTÉA: LAS PÜBLICAZIUNS

1. La Comità püblica els escribinds, in qet ça printa:
 - a) Sieux zeciziuns—Arestadas—profta facendas del glheþ (*e.g.* la gramaica, la speliçaziun, es el vocaular) es profita toct i ödras facendas in alcança da sieu acitività;
 - b) Els reports da sieu actività;
 - c) La reþerça par individuais över el glheþ Talossan es över cosas relatadas àl glheþ.
2. La gazeta uficial dal Comità serà «La Revischta», qi serà avalaval à toct i membreux, gratis (c'e paxhada par el scamnair). La Comità ocsà püblicarha dels zictziunaes, dals gramaticas, dels glhibreux, dals pamfletas, es 'n siteu telaraghesc del glheþ Talossan eda in el glheþ Talossan.
3. Niþil serà printescu par la Comità salva qe la Subcomità sür las Püblicaziuns recomandadra la printaziun.

ZIVIČAZIUN VUITÉA: LAS ELEZIUNS ES ELS PROCEDANÇEUX PARLAMINTAES

1. Las eleziuns del Presedint sint par scrütì apnescu.
2. Las sianças da toct i pärtsilor dal Comità serent conduçadas in qetevri glheþ estadra aprovat par 'n maxhorità els membreux presints. L'útzil del glheþ Talossan, sürtoct in las fraças d'impedimenta, isch specealter encoraxhat.
3. El procedançeu parlamintar normal (Róibeard sè Reglas) prevalarha in las sianças dal Comità.

[RATIFICADA: li 31. Guscht dallas 1990/xi]

[AMENDADA: li 7. Schevragh dallas 2008/xxix]

S•CHEDÜL 1: EL DRAPÉU DAL CÜG

S•CHEDÜL 2: EL DRAPÉU GRISCHUN

